

Agnieszka Wartecka-Ważyńska

Rola wybranych organizacji społecznych w kształtowaniu aktywności turystycznej młodzieży

Wstęp

Aktywność turystyczna to całokształt czynności związanych z przygotowaniem i uprawianiem turystyki oraz różnymi formami jej przeżywania. Podstawowym jednak przejawem aktywności turystycznej jest samo uprawianie turystyki.

Problematyka aktywności turystycznej młodzieży od kilku lat znajduje się w polu zainteresowań nauk społecznych. Turystyka stanowi jeden z najbardziej rozpowszechnionych sposobów spędzania czasu wolnego przez młodzież, szczególnie tę, która mieszka w aglomeracjach miejskich. Z punktu widzenia polityki społecznej konieczne więc stało się permanentne diagnozowanie zjawisk i opracowywanie na tej podstawie prognoz jego rozwoju. Dostrzeżono w turystyce olbrzymi potencjał możliwości wzmocnienia i uatrakcyjnienia procesu dydaktyczno-wychowawczego (Lubowicz, Kraskiewicz 1992).

Aktywność turystyczną młodzieży kształtuje się za pośrednictwem szkoły, rodziny i organizacji społecznych, przede wszystkim zaś instytucji prowadzących działalność turystyczną. Badania nad aktywnością turystyczną młodzieży znajdują się w nurcie najbardziej aktualnych badań naukowych z zakresu socjologii turystyki i socjologii czasu wolnego.

Przeprowadzonym badaniom empirycznym przyświecały dwa cele: poznawczo-teoretyczny i użytkowy. Celem poznawczo-teoretycznym niniejszych badań było przede wszystkim określenie czynników determinujących aktywność turystyczną młodzieży szkół ponadgimnazjalnych. Zamierzano zbadać m.in.: wpływ wybranych organizacji społecznych na aktywność turystyczną młodzieży. Celem użytkowym było natomiast m.in. zbadanie, w jaki sposób organizacje turystyczno-krajoznawcze i religijne kształtują zainteresowania młodzieży.

Aktywność turystyczna młodzieży zdeterminowana jest czynnikami: ekonomicznymi, społecznymi i instytucjonalnymi.

Do najważniejszych czynników ekonomicznych determinujących aktywność turystyczną młodzieży zaliczamy:

- popyt na usługi turystyczne,
- podaż usług turystycznych,
- ceny usług turystycznych,
- budżety domowe.

Czynniki społeczne związane z aktywnością turystyczną młodzieży, to:

- motyw podejmowania aktywności turystycznej młodzieży,
- styl życia w czasie aktywności turystycznej młodzieży,
- rodzina i jej rola.

Czynniki instytucjonalne determinujące aktywność turystyczną młodzieży to:

- wpływ szkoły,
- znaczenie kościoła,
- rola organizacji turystyczno-krajoznawczych.

W artykule omówiono czynniki instytucjonalne wpływające na aktywność turystyczną młodzieży, a w szczególności rolę wybranych organizacji społecznych (turystyczno-krajoznawczych i religijnych).

Z przeprowadzonych badań autorki, dotyczących aktywności turystycznej młodzieży, wynikało, że szkoły współpracują z organizacjami turystyczno-krajoznawczymi, m.in. Towarzystwem Krzewienia Kultury Fizycznej (TKKF), Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym (PTTK), Polskim Towarzystwem Schronisk Młodzieżowych (PTSM), czy Związkiem Harcerstwa Polskiego (ZHP).

Niektóre z tych organizacji działają na terenie szkoły w formie szkolnych kółek zainteresowań turystyczno-krajoznawczych. Ich działalność jest realizowana w ramach zajęć pozalekcyjnych szkoły i innych placówek oświatowo-wychowawczych (Wojtycza 2000).

Działalność krajoznawczo-turystyczną na terenie szkoły organizuje również samorząd uczniowski, PTTK, ZHP, PTSM, LOP oraz inne organizacje – w ramach własnych programów pracy i właściwych dla siebie struktur organizacyjnych. Nie tylko szkoła rozwija zainteresowania turystyczne młodego pokolenia, ale także wspomniane już organizacje społeczne, które organizują rajdy, obozy, kolonie. W organizacji wypoczynku młodzieży duże znaczenie odgrywają także takie instytucje społeczne, jak: Kościół, wspólnoty religijne, ruchy oazowe, widziane jako środowisko wychowawczo-formacyjne.

Materiał i metoda badań

W badaniach zastosowano metody: studiów literaturowych, sondażu opinii społecznej i metody statystyczne oraz takie techniki badawcze, jak: ankieta, wywiad, obserwacja zewnętrzna. Ograniczając się do charakterystyki tylko niektórych spośród nich, należy wspomnieć, iż w badaniach empirycznych posłużono się metodą statystyczną, zastosowano test chi-kwadrat Pearsona i dodatkowo obliczono współczynnik V Cramera. Do wnioskowania o istnieniu istotnej statystycznej zależności oraz sile związku między badanymi zmiennymi użyto testu niezależności chi-kwadrat Pearsona i dodatkowo obliczono współczynnik V Cramera, przyjmując hipotezę zerową (H_0) o braku jakiejkolwiek zależności między badanymi zmiennymi. Hipoteza testowana była na dwóch poziomach $\alpha = 0,01$ (w artykule oznaczono – **) i $\alpha = 0,05$ (w artykule oznaczono – *). W przypadku wystąpienia zależności na tych poziomach przyjmowano hipotezę alternatywną. Współczynnik V Cramera wskazuje siłę związku pomiędzy zmiennymi. Siła ta jest określona w skali od 0 do 1, im bliżej jedności tym związek jest silniejszy. Opracowanie odnosi się do prezentacji, analizy i interpretacji wyników badań kwestionariuszowych. Badania zrealizowano na homogenicznej pod względem wieku (15–19 lat) grupie osób, przyjmując, że jest to kategoria wiekowa, w której młodzież względnie sama podejmuje decyzje o sposobie oraz formie spędzania czasu wolnego i wypoczynku. Zbiorowością badaną jest więc młodzież szkół ponadgimnazjalnych województwa wielkopolskiego. Ankieta objęto próbę badawczą liczącą 666 osób (rozesłano 950 ankiet). Ogólną charakterystykę badanej zbiorowości przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Ogólna charakterystyka badanej zbiorowości

Table 1. General characteristics of the sample

Wiek respondentów Respondents' age	Typ szkoły / Type of school			
	liceum ogólnokształcące secondary school of general education		średnia szkoła zawodowa vocational secondary school	
	liczba / number	%	liczba / number	%
15	21	6,27	12	3,68
16	132	39,40	7	2,15
17	100	29,85	136	41,72
18	65	19,40	161	49,39
19	17	5,07	10	3,07
Razem / Total	335	51,10	326	48,95

Źródło: Opracowanie własne.

Source: Author's own elaboration.

Badania przeprowadzono we wszystkich siedzibach powiatów województwa wielkopolskiego (31 powiatów). W siedzibach powiatów do badań losowo wybrano dwie szkoły średnie: liceum ogólnokształcące i średnią szkołę zawodową. W szkołach natomiast losowo po jednej klasie uczniów.

Populację generalną stanowiło 178 966 uczniów szkół średnich: liceów (60 989) i średnich szkół zawodowych (technika i zasadnicze szkoły zawodowe – 117 977). Przy poziomie istotności $\alpha = 0,05$, aby próba była reprezentatywna, należało zbadać 385 respondentów, natomiast przy poziomie istotności $\alpha = 0,01$ – 666 osób (Tab. 2).

Tabela 2. Charakterystyka badanej próby według miejsca nauki

Table 2. The characteristics of the test according to the place of education

Siedziby powiatów Seats of poviats*	Liceum ogólnokształcące Secondary school of general education		Średnia szkoła zawodowa Vocational secondary school		LO i średnia szkoła zawodowa Secondary school of general education and vocational secondary school		Liczba ankiet wg miast No. of surveys according to towns	Liczba ankiet No. of surveys	
	Liczba No.	%	Liczba No.	%	Suma Sum	Odsetek z sumy % of sum		dla LO for secondary schools	dla średnich szkół zawodowych for vocational secondary schools
Chodzież	627	1,0	1927	1,6	2554	1,4	10	3	7
Czarnków	674	1,1	2123	1,8	2797	1,6	10	2	8
Gniezno	2524	4,2	5484	4,6	8030	4,5	30	10	20
Gostyń	744	1,2	1478	1,3	2222	1,2	8	3	5
Grodzisk Wlkp.	408	0,7	1651	1,4	2059	1,2	8	2	6
Jarocin	1420	2,3	3130	2,7	4550	2,5	17	5	12
Kalisz	4145	6,8	6890	5,8	11035	6,2	41	15	26
Kępno	814	1,3	2310	2,0	3124	1,7	12	3	9
Koło	898	1,5	2571	2,2	3469	1,9	13	3	10
Kościan	1055	1,7	1475	1,3	2530	1,4	9	4	5
Krotoszyn	980	1,6	2786	2,4	3766	2,1	14	4	10
Leszno	2953	4,8	6665	5,6	9618	5,4	36	11	25

Rola wybranych organizacji społecznych ...

Międzychód	410	0,7	1467	1,2	1877	1,0	7	2	5
Nowy Tomyśl	743	1,2	1951	1,7	2694	1,5	10	3	7
Oborniki Wlkp.	777	1,3	1491	1,3	2268	1,3	8	3	5
Ostrów Wlkp.	3619	5,9	7314	6,2	10933	6,1	41	14	27
Ostrzeszów	916	1,5	2707	2,3	3623	2,0	13	3	10
Piła	2673	4,4	5577	4,7	8250	4,6	31	10	21
Pleszew	767	1,3	3070	2,6	3837	2,1	14	3	11
Poznań	22047	36,1	23835	20,2	45882	25,6	171	82	89
Rawicz	909	1,5	1533	1,3	2442	1,4	9	3	6
Słupca	830	1,4	2168	1,8	29998	1,7	11	3	8
Szamotuły	887	1,5	1960	1,7	2847	1,6	11	4	7
Śrem	871	1,4	2651	2,2	3522	2,0	13	3	10
Środa Wlkp.	627	1,0	2250	1,9	2877	1,6	11	3	8
Turek	1530	2,5	2651	2,2	4181	2,3	16	6	10
Wągrowiec	1200	2,0	2107	1,8	3307	1,8	12	4	8
Wolsztyn	881	1,4	2700	2,3	3581	2,0	13	3	10
Września	910	1,5	4193	3,6	5103	2,9	19	3	16
Złotów	508	0,8	1990	1,6	2417	1,4	9	2	7
Suma Total	60989	100	117977	100,0	178966	100,0	666	228	438

* powiat – second level of local government administration in Poland.

Uczniowie w szkolnictwie średnim i zawodowym łącznie z zasadniczymi szkołami zawodowymi.

Students of secondary general education together with vocational secondary schools.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ważniejsze dane...* (2000).

Source: Author's own elaboration based on *Ważniejsze dane...* (2000)

Wyniki badań

Z badań autorki wynika, że w badanych liceach ogólnokształcących do organizacji społecznych należało: PTTK – ok. 18% badanych, PTSM – ok. 5%, ZHP – ok. 10%, LOP – ok. 25%, organizacje kościelne – ok. 18% i inne – ok. 23%. Z kolei w średnich szkołach zawodowych do PTTK należało 4% respondentów, PTSM – ok. 2%, ZHP – ok. 16%, LOP – ok. 18%, organizacji kościelnych – ok. 29% i innych 31% badanych (Tab. 3).

Tabela 3. Przynależność młodzieży do organizacji społecznych a typ szkoły
Table 3. Affiliation of the youth to social organizations by types of schools

Przynależność do organizacji społecznych Affiliation to social organizations		Typ szkoły Type of school		
		liceum ogóln- kształcące secondary school of general education	średnia szkoła zawodowa vocational secondary school	liczba odpowiedzi number of answers
Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK) Polish Tourist Country-Lovers' Society (PTTK)	liczba number	46,0	5	51
	%	18,5	3,7	9,0
Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych (PTSM) Polish Youth Hostels (PTSM)	liczba number	13,0	3	16
	%	5,2	2,2	3,0
Związek Harcerstwa Polskiego (ZHP) The Polish Scouting and Guiding Association (ZHP)	liczba number	25	22	47
	%	10,0	16,3	8,0
Liga Ochrony Przyrody (LOP) League of Nature Conservation (LOP)	liczba number	61	24	85
	%	24,6	17,8	14,0
Organizacje kościelne Church organizations	liczba number	46	39	85
	%	18,5	28,9	14
Inne Others	liczba number	57	42	99
	%	23,0	31,1	17,0
Razem Total		248	135	587

Uwaga. Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wybierać więcej niż jedną odpowiedź.

Wartość testu chi-kwadrat = 46,071** (zależność statystyczna istotna przy $p \leq 0,01$).
Miernik Cramera = 0,1558.

Note: Totals add up to more than 100% because respondents could answer in more than one category. Chi-squared test = 46,071** (statistical significance set at $p \leq 0,01$).
Cramer test = 0,1558.

Źródło: Opracowanie własne.
Source: Author's own elaboration.

Jak twierdzi W. Siwiński (1993), w pozalekcyjnych zajęciach sportowo-rekreacyjno-turystycznych znaczące zadanie do spełnienia mają organizacje młodzieżowe, zwłaszcza harcerstwo oraz szkolne koło PTTK. Powinien pamiętać o tym nauczyciel, a przede wszystkim instruktor do spraw sportu, rekreacji i turystyki, i jak najpełniej wykorzystywać inicjatywę oraz społeczną aktywność tych organizacji. Harcerstwo oraz szkolne koło PTTK z istoty swojej powinny propagować i popierać zajęcia pozalekcyjne. Drużyna harcerska oraz działacze szkolni PTTK mogą być duszą żywej i różnorodnej działalności uczniów w czasie pozalekcyjnym.

Ogólnie młodzież najczęściej zrzeszała się przede wszystkim w Lidze Ochrony Przyrody, w Związku Harcerstwa Polskiego i organizacjach kościelnych. Wyniki badań potwierdzają, że prezentowane organizacje społeczne wpływają na organizowanie oraz propagowanie rozwoju uczestnictwa w turystyce. Do najczęściej wymienianych motywów wpływających na wybór organizacji społecznych należą: integracja z grupami rówieśniczymi, poznawanie nowych ludzi, przyjemność (rozrywka), podróże – poznawanie nowych miejsc. Motyw poznawczy wydaje się być jednym z najistotniejszych motywów, jakie deklarowała młodzież (Tab. 4).

Turystyka i rekreacja znajduje się w grupie potrzeb duchowych, wtórnych – nabytych przez człowieka w wyniku współżycia w społeczeństwie. Jest to potrzeba niższego rzędu jednakże równie istotna w normalnej egzystencji człowieka jak potrzeby wyższego rzędu. Człowiek odczuwa potrzeby: relaksu, nawiązywania nowych znajomości i przyjaźni, a także potrzeby związane z poznawaniem otaczającego go świata.

Badani respondenci deklarowali, że dzięki przynależności do badanych organizacji społecznych zaspokoiли wyżej przedstawione potrzeby. 40% badanych z liceów ogólnokształcących i średniej szkoły zawodowej uważa, że największe korzyści płynące z przynależności do organizacji turystyczno-krajoznawczych i religijnych to uczestnictwo w wycieczkach, wzbogacanie wiedzy o świecie (4%), doskonalenie osobowości (21%) (Tab. 5).

Działalność instytucji, placówek i urzędów wychowania pozaszkolnego oraz oświaty, to nieustannie narastający i coraz szerszy nurt wpływów wychowawczych, obejmujący wszelkie kategorie dzieci i młodzieży. Włączają się weń przede wszystkim zrzeszenia i związki młodzieży, które zrewolucjonizowały tradycyjne pojęcie metod wychowawczych, różnorakie kluby młodzieży, młodzieżowe domy kultury oraz świetlice szkolne, międzyszkolne, obozy stałe i wędrownie, kolonie i półkolonie, campingi, zespoły samokształceniowe, koła zainteresowań.

Tabela 4. Motywy wpływające na wybór organizacji społecznych

Table 4. Motives influencing the choice of social organizations

Motywy wpływające na wybór organizacji społecznych Motives influencing the choice of social organizations		Typ szkoły Type of school		
		liceum ogólnokształcące secondary school of general education	średnia szkoła zawodowa vocational secondary school	Ogółem Total
Poznanie nowych ludzi Getting to know new people	liczba number	29	22	51
	%	5,70	8,60	6,66
Integracja z grupami rówieśniczymi Integration with peer groups	liczba number	107	27	134
	%	21,00	10,50	17,50
Podróże – poznawanie nowych miejsc Travels- getting to know new destinations	liczba number	113	83	196
	%	22,20	32,30	25,60
Przyjemność – rozrywka Leisure – entertainment	liczba number	140	51	191
	%	27,50	19,80	25,30
Inne Others	liczba number	120	74	194
	%	23,60	28,80	25,32
Razem Total		509	257	766

Wartość testu chi-kwadrat = 25.555**

Miernik V Cramera = 0,2032.

* na pytanie odpowiedziało 766 respondentów.

** zależność statystyczna istotna przy $p \leq 0,01$.

Chi-squared test = 25.555**

Cramer test = 0,2032.

* 766 respondents answered the question.

** statistical relationship substantial at $p \leq 0,01$.

Źródło: Opracowanie własne.

Source: Author's own elaboration.

Tabela 5. Korzyści wynikające z przynależności do organizacji społecznych

Table 5. Advantages resulting from membership of social organizations

Korzyści wynikające z przynależności do organizacji społecznych Advantages resulting from membership of social organizations		Typ szkoły Type of school		
		liceum ogólnokształcące secondary school of general education	średnia szkoła zawodowa vocational secondary school	Ogółem Total
Uczestnictwo w wycieczkach Going for trips	liczba number	506	399	905
	%	39,40	39,50	39,45
Wzbogacenie wiedzy o świecie Increasing the knowledge of the world	liczba number	53	35	88
	%	4,10	3,50	3,84
Doskonalenie osobowości człowieka Development of human personality	liczba number	269	223	492
	%	20,90	22,10	21,45
Integracja z ludźmi Integration with people	liczba number	118	89	207
	%	9,20	8,80	9,02
Inne korzyści Other advantages	liczba number	315	253	568
	%	24,50	25,10	24,76
Nie dają żadnych korzyści No advantages	liczba number	24	10	34
	%	1,90	1,00	1,48
Razem Total		1285	1009	2294

Wartość testu chi-kwadrat = 4,0810.

Miernik V Cramera = 0,0657.

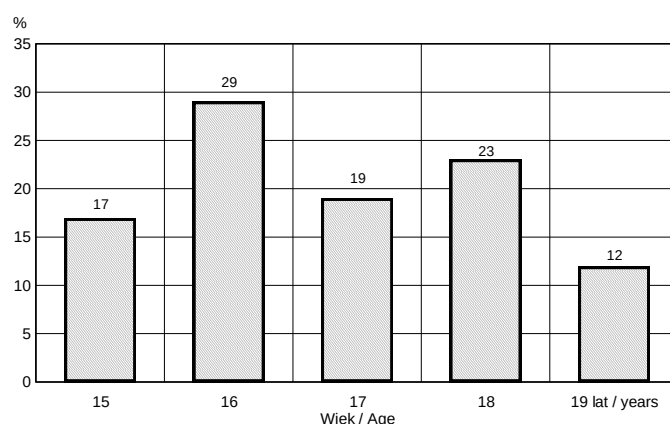
Chi-squared test = 4,0810.

Cramer test = 0,0657.

Źródło: Opracowanie własne.

Source: Author's own elaboration.

Każda z tych instytucji w znacznym stopniu (a niektóre całkowicie) nastawiona jest na zaspokajanie potrzeb wypoczynkowych, każda prowadzona jest przez pracownika społecznego, kulturalnego, instruktora, nauczyciela, wychowawcę, który posiada przygotowanie do organizowania na swoim odcinku procesu wychowawczego. Są to instytucje wychowawcze, które kształtują aktywność turystyczną młodzieży. Z badań wynikało, że spośród wielu organizacji społecznych, które rozwijają aktywność turystyczną młodzieży, ważną rolę odgrywają organizacje kościelne. Na tle innych organizacji społecznych przynależał do nich znacząco duży procent młodzieży (Rys. 1).

Rys. 1. Przynależność do organizacji kościelnych młodzieży w wieku 15–19 lat w %
(opracowanie własne)

Fig. 1. Affiliation of the youth aged 15 to 19 to church organisations (%)
(author's own elaboration)

Organizacje te kształtują aktywność turystyczną młodzieży poprzez organizację pielgrzymek, światowych spotkań młodych i innych wydarzeń religijnych. Respondenci za pośrednictwem Kościoła korzystali z taniej formy wypoczynku. Uczestniczyli w turystyce pielgrzymkowej, nocując głównie u rodzin, w domach studenckich, schroniskach młodzieżowych i klasztorach. Młodzież brała także udział w światowych spotkaniach młodych. Była to głównie turystyka pielgrzymkowa związana z kultem religijnym. Jej inicjatorem był papież Jan Paweł II, którego pontyfikat stanowił szczególny wkład w rozwój turystyki pielgrzymkowej (Jackowski 1991).

Znaczenie tej formy turystyki polega nie tylko na tym, że jest ona manifestacją przeżycia religijnego wyznawców jednej wiary, ale stanowi

Tabela 6. Wpływ przynależności do organizacji społecznych na wybór organizatora wypoczynku*

Table 6. Correlation between affiliation to social organizations and choice of the holiday organizer*

Organizacje społeczne Social organizations	Organizatorzy wypoczynku Holiday organizer												Razem Total
	Indywidualnie Independently		Zakład pracy rodziców Parents' workplace		Biuro podróży Travel agency		Kościół Church		Organizacje społeczne Social organizations		Inne Others		
	L / No.	%	L / No.	%	L / No.	%	L / No.	%	L / No.	%	L / No.	%	
Polskie Towarzystwo Turystyczno- -Krajoznawcze (PTTK) Polish Tourist Country-Lovers' Society (PTTK)	13	23,20	4	7,10	14	25,00	1	1,80	9	16,10	15	26,80	56
Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych (PTSM) Polish Youth Hostels Association (PTSM)	2	16,70	1	8,30	1	8,30	0	0,00	2	16,70	6	50,00	12
Związek Harcerstwa Polskiego (ZHP) The Polish Scouting and Guiding Association (ZHP)	11	22,40	3	6,10	4	8,20	2	4,10	19	38,80	10	20,40	49
Liga ochrony przyrody (LOP) League of Nature Conservation (LOP)	32	44,40	6	8,30	8	11,10	2	2,80	2	2,80	22	30,60	72
Organizacje kościelne Church organizations	29	38,70	7	9,30	7	9,30	7	9,30	5	6,70	20	26,70	75
Organizacje społeczne Social organizations	14	23,70	7	11,90	8	13,60	9	15,30	2	3,40	19	32,20	59
Suma odpowiedzi Total number of answers	101	31,00	28	9,00	42	13,00	21	7,00	39	12,00	92	28,00	323

* Spośród 950 badanych tylko 323 respondentów udzieliło odpowiedzi na to pytanie.

* Only 323 out of 950 respondents answered this question.

Wartość testu Chi-kwadrat = 75.814** (zależność statystyczna istotna przy $p \leq 0,01$)

Miernik Cramera = 0,2478

Chi-squared test = 75.814** (statistical significance set at $p \leq 0,01$)

Cramer test = 0,2478

Źródło: Opracowanie własne.

Source: Author's own elaboration.

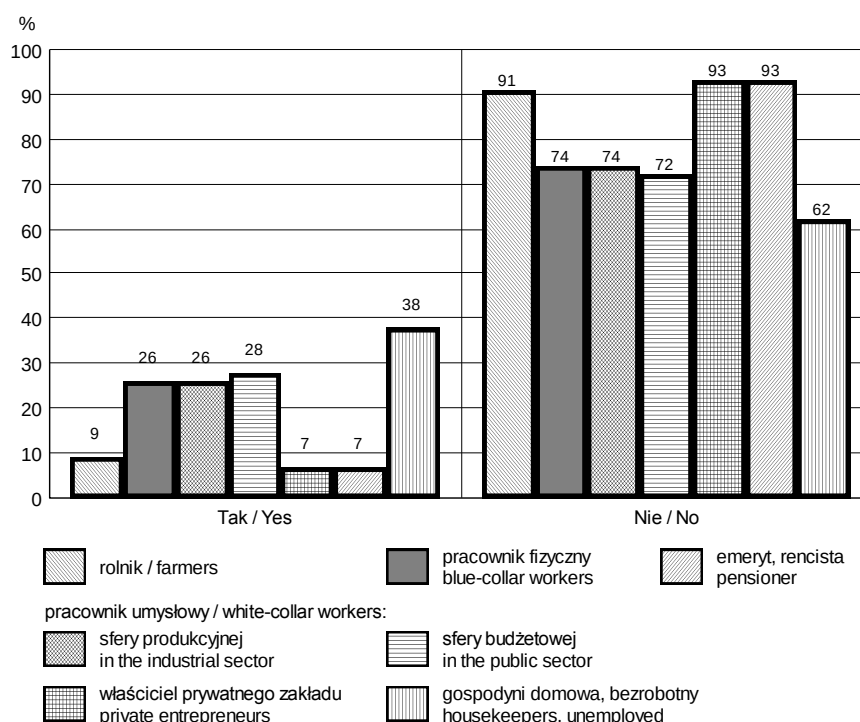
także zaproszenie do dialogu i współdziałania ludzi różnych religii czy przekonań. Pielgrzymki tradycyjne dawały przede wszystkim okazję do spotkania ludzi tej samej religii. Nowością w pielgrzymkach Jana Pawła II było nie to, że – podobnie jak Apostoł Narodów św. Paweł – przemierzał kraje zamieszkiwane przez ludzi różnego koloru skóry, różnych kultur i tradycji, ale że w spotkaniach z Nim udział brali ludzie różnych światopoglądów, że ze wszystkimi chciał i potrafił rozmawiać, że przy tej okazji oni też zaczęli rozmawiać ze sobą. W tych spotkaniach pielgrzymkowych brali udział nie tylko katolicy, dla których Papież był Ojcem Świętym, Głową Kościoła, ale także wyznawcy innych religii. Tak, jak to miało miejsce w Asyżu 27 października 1986 r., kiedy to w Modlitwach o Pokój Świata wzięło udział 47 delegacji i 68 przedstawicieli różnych religii (Jackowski 1991).

Młodzież korzystała więc z organizowanych przez Kościół wycieczek i pielgrzymek, uczestniczyła w światowych spotkaniach młodzieży. Wyjazdy te były często dofinansowywane przez organizacje kościelne i umożliwiały ich uczestnikom nawiązywanie kontaktów z innymi ludźmi, poznawanie miejsc kultu religijnego. Miały także charakter emocjonalny – zbliżały młodzież do Boga.

Polska jest krajem o wyjątkowo rozwiniętym ruchu pątniczym. Szacuje się, że corocznie w Polsce w pielgrzymkach bierze udział 5–7 mln osób (ponad 15% ludności). Z badań autorki wynika, że istnieje ścisła zależność pomiędzy przynależnością do organizacji społecznych a organizatorami wypoczynku. Młodzież wymieniała (analogicznie do badań Instytutu Turystyki), że organizatorami wypoczynku byli najczęściej: oni sami (30% respondentów z LO i 53% ze średniej szkoły zawodowej), zakłady pracy rodziców (odpowiednio: 11% i 10%), biura podróży (15% i 5%), Kościół (4% i 3%) lub organizacje społeczne (8% i 6%). Respondenci – członkowie organizacji społecznych chętnie organizowali wypoczynek za ich pośrednictwem, a najczęściej w roli społecznych organizatorów wypoczynku występowały: ZHP (39%), PTTK (16%) i PTSM (17%) (Tab. 6).

Respondenci przy organizacji wypoczynku dla dzieci i młodzieży korzystali także z usług biura podróży: 10% rolników, 9% pracowników fizycznych, 26% pracowników umysłowych sfery produkcyjnej i 28% sfery budżetowej, 39% bezrobotnych i gospodyń domowych. Uzależnione było to od przynależności do grupy społeczno-zawodowej głowy gospodarstwa domowego. Najczęściej z usług biur podróży korzystali pracownicy umysłowi zarówno sfery budżetowej (23%), jak i produkcyjnej (17%). W sferach tych nadal istnieje rozwinięty socjalny fundusz pra-

cowniczy dofinansowujący wypoczynek dzieci i młodzieży. Z usług biur podróży przy organizacji wypoczynku korzystało 36% dzieci respondentów bezrobotnych i gospodyń domowych (Rys. 2). Często organizacje pomocy społecznej finansują i przygotowują wypoczynek dla dzieci z rodzin najbiedniejszych i posiłkują się biurami podróży przy organizacji tego wypoczynku.

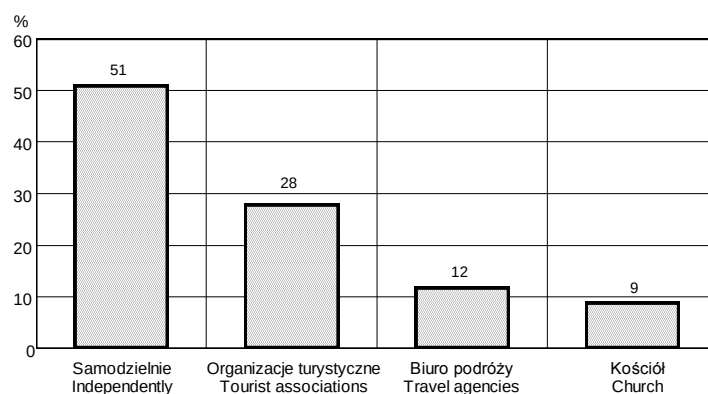

Rys. 2. Korzystanie z usług biur podróży przy organizacji wypoczynku dla młodzieży a przynależność do grupy społeczno-zawodowej głowy gospodarstwa domowego (%) (opracowanie własne)

Fig. 2. Usage of travel agencies for arranging youth holidays by socio-professional status of the head of household (%) (author's own elaboration)

W XXI w. turystyka rozwija się głównie w sektorze usług komercyjnych. Biura podróży stały się dominującymi podmiotami na rynku turystycznym. Z wyników badań wynika, że młodzi respondenci preferują organizację wypoczynku samodzielnie, ale dużą rolę zaczynają odgrywać także biura podróży (Rys. 3). Badania Instytutu Turystyki wskazują, że w latach 90. aż 52% badanych Polaków – młodzieży i dorosłych –

organizowało wypoczynek indywidualnie, a 28% korzystało z pomocy biur podróży.

Rys. 3. Organizatorzy wyjazdów wakacyjnych młodzieży 2001–2003 (w %) (opracowanie własne)

Fig. 3. Organizers of holidays for young people in 2001–2003 (%) (author's own elaboration)

Biura podróży i ośrodki informacji turystycznej opracowują oferty programowe atrakcyjnych tras dla młodzieży, współpracując przy tym z lokalnymi władzami i organizacjami młodzieżowymi. Krajowe urzędy do spraw turystyki, we współpracy z biurami podróży i innymi organizatorami wypoczynku (głównie organizacjami turystyczno-krajoznawczymi), wypracowują odpowiednią strategię marketingową, upowszechniając w ten sposób rozwój turystyki młodzieżowej.

Młodzież zrzeszona w badanych organizacjach społecznych była zadowolona z ich funkcjonowania. Spełniają one ważne zadanie w kształtowaniu aktywności turystycznej młodzieży. Kształtowanie aktywności turystycznej młodzieży poprzez uczestnictwo w organizacjach turystyczno-krajoznawczych i religijnych bywa uzależnione od prężności funkcjonowania tych organizacji, a także nowych i ciekawych programów działania. Respondenci podkreślali, że na decyzję związaną z wyborem danej organizacji społecznej wpływał właśnie atrakcyjny program ich funkcjonowania. Nie bez znaczenia jest także rola opiekuna, katechety, księdza, wychowawcy czy instruktora.

Respondenci podkreślali, że dzięki organizacjom turystyczno-krajoznawczym i kościelnym mogli uczestniczyć w bezpiecznym wypoczynku (Tab. 7).

Tabela 7. Ocena funkcjonowania wybranych organizacji społecznych przez młodzież

Table 7. Functioning of chosen social organizations evaluated by youth

Organizacje społeczne Social organizations	Ocena funkcjonowania wybranych organizacji społecznych przez młodzież Functioning of chosen social organizations evaluated by youth								Razem Total
	Bardzo dobry Very good		Dobry Good		Dostateczny Satisfactory		Niedosta- teczny Unsatisfactory		
	liczba No.	%	liczba No.	%	liczba No.	%	liczba No.	%	
PTTK	11	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	11
PTSM	82	82,00	18	18,00	0	0,00	0	0,00	100
ZHP	20	7,20	252	90,60	6	2,20	0	0,00	278
LOP	6	4,10	21	14,50	118	81,40	0	0,00	145
Organizacje kościelne Church organizations	3	3,00	11	11,10	71	71,70	14	14,10	99
Razem Total	122	19,27	302	47,71	195	30,81	14	2,21	633

Wartość testu chi-kwadrat = 1180.821**

Miernik V Cramera = 0,7886.

** zależność statystyczna istotna przy $p \leq 0,01$.

Chi-squared test = 1180.821**

Cramer test = 0,7886.

** statistical relationship substantial at $p \leq 0,01$.

Źródło: Opracowanie własne.

Source: Author's own elaboration.

Podsumowanie

Jaka jest więc rola badanych organizacji społecznych w kształtowaniu aktywności turystycznej młodzieży?

Aktywność turystyczną młodzieży kształtuje się poprzez wychowanie do turystyki za pośrednictwem szkoły, rodziny i organizacji społecznych (turystyczno-krajoznawczych, religijnych i innych), zajmujących się m.in. działalnością turystyczną. Pierwszą organizacją formalną, która kształtuje zainteresowania i wpływa na dalszą inicjację turystyczną młodych ludzi jest na pewno szkoła. Zainteresowania młodzieży rozwija się organizując

wycieczki szkolne. Ponadto organizacje społeczne (np.: PTTK, PTSM, ZHP, organizacje kościelne) rozwijają zainteresowania młodzieży i wpływają na jej aktywność turystyczną.

Organizacje społeczne są organizatorami wypoczynku dla dzieci i młodzieży. Organizują wypoczynek w formie: rajdów, pielgrzymek, wycieczek o charakterze religijnym (rekolekcje wielkopostne), obozów, kolonii i półkolonii młodzieżowych. Realizują w związku z tym przedstawione zadania. Większość z nich funkcjonuje na terenie szkoły, co powoduje, że młodzież chętnie i łatwo się w nich zrzesza. Natomiast organizacje religijne skupiające młodzież w różnych ruchach oazowych i innych organizacjach kościelnych funkcjonują przy kościołach i zgromadzeniach zakonnych. Trzeba jednak podkreślić, że organizacje religijne i kościelne zdecydowanie najczęściej są domeną działalności osób najbardziej aktywnych religijnie, które zazwyczaj raz lub dwa razy w tygodniu uczestniczą w praktykach religijnych.

Instytucje naukowe, religijne, turystyczno-krajoznawcze i oświatowe upowszechniają wśród młodzieży wzory zachowań oraz odpowiednie programy zachęcające do uprawiania turystyki. Tam, gdzie jest to możliwe, udostępniają na potrzeby krajowego ruchu turystycznego tanią bazę noclegową (akademiki podczas wakacji, schroniska młodzieżowe organizowane w szkołach w okresie letnim, domy pielgrzymów itp.).

Do najważniejszych organizacji społecznych wpływających na uczestnictwo młodzieży w turystyce młodzieżowej należy zaliczyć: ZHP, PTTK, a także organizacje kościelne. Wymienione organizacje społeczne często stanowią źródło wsparcia społecznego, w czym, przez turystykę religijną i turystyczno-krajoznawczą, szczególną rolę odgrywa Kościół.

Literatura

- Jackowski A., 1991, *Pielgrzymki i turystyka religijna w Polsce*, Instytut Turystyki, Warszawa.
- Lubowicz Z., Kraskiewicz K., 1992, *Wybrane problemy turystyki na świecie*, Problemy Turystyki, 4 (58).
- Przećławski K., 1986, *Humanistyczne podstawy turystyki*, Instytut Turystyki, Warszawa.
- Siwiński W., 1993, *Młodzież a sport, turystyka i rekreacja na zajęciach pozalekcyjnych w szkole*, Europejska Akademia Hotelarstwa, Gastronomii, Turystyki i Biznesu, Poznań.
- Ważniejsze dane o powiatach i gminach województwa wielkopolskiego*, 2000, Urząd Statystyczny, Poznań.
- Wojtyczka J., 2000, *Organizacja turystyki młodzieży szkolnej*, Wyd. Nauk. Akademii Pedagogicznej, Kraków.

The role of selected social organizations in promoting tourist activity of young people

Summary

Among many institutions than can (or actually do) educate for certain ways of spending spare time one can enumerate family, school, tourist organisations, out-of-school educational establishments, other adult-oriented educational and cultural institutions, particularly those intended to fulfil recreational needs, and any social and public institutions (economic, political, tutelary, medical, etc.) if only their administration and staff consciously provide education for people they deal with.

Organisational factors play an important part in shaping tourist activity of young people. Efficient and reasonable promotion of tourist activeness depends on conscious and purposeful planning of tourist undertakings. Tourist organisations help to plan and arrange different forms of safe pastime for children and adolescents such as hiking trips, school excursions, summer and winter camps.

Youth holidays assume different forms: summer camps (recreational or therapeutic), hiking tours and camping trips combining leisure and work, sanitarium stays, learning-and-recreation stays (during the school year), bivouacking and summer play centres.

This paper discusses the role of selected social institutions in shaping tourist activeness of young people using the results of a survey conducted by the author among students of secondary schools in the Wielkopolskie voivodship.

It was found that the tourist activeness of the respondents was influenced by tourist organizations and the church.

The respondents were most interested in cheapest school excursions subsidized by school or other institutions. Participation of young people in tourism depends on their cultural environment, hierarchy of values and norms of behaviour.

Tourist activeness of young people represents an interesting research issue, which requires further investigation.

Translated by Wojciech Leitloff